

Miljöbilssituationen i Borlänge

3 stjärnor av 10 möjliga

-

En granskning av Gröna Bilister

Juni 2005

Inledning

Växthuseffekten skenar, med snabba klimatförändringar och allt våldsammare väder som följd. En huvudanledning till Sveriges bidrag av den ökande växthuseffekten är att trafikens utsläpp fortsätter att öka, medan andra sektors utsläpp har stagnerat eller börjat minska. Statens Institut för Kommunikationsanalys (SIKA) har beräknat att trafiksektorns koldioxidutsläpp kommer att öka med 10 procent till år 2010, jämfört med år 1990. Om trafikens utsläpp istället hålls oförändrade, innebär det enligt samma källa att Sveriges totala koldioxidutsläpp minskar med nio procent.

EU har två konkreta mål med bäring på transporter med personbil:

- 1) Använd mängd förnyelsebara drivmedel ska 2010 uppgå till minst 5,75 procent av den totala marknaden för drivmedel.
- 2) Det genomsnittliga utsläppet av fossil koldioxid från personbilar ska 2010 vara max 120 g/km.

Varje land har ett ansvar att leva upp till målen och målen bör också gälla för det lokala miljöarbetet. Riksdag och regering har också slagit fast att det finns ett sektorsansvar, innebärande att även trafikens koldioxidutsläpp måste minska.

Bilismen är tongivande också för andra utsläpp av miljö- och hälsoskadliga ämnen, som resulterar i bland annat allergier, cancer och bullerrelaterad stress. Borlänge kommun anger själv att bilismen står för en stor del av luftföroreningarna i kommunen. Utifrån detta står det klart att en minskad och miljövänligare bilism bör vara en viktig samhällelig prioritering, i linje med Gröna Bilisters arbete.

Gröna Bilister granskar vilket ansvar kommuner tar för att minska bilismens miljö- och hälsopåverkan, kombinerat med en granskning av andra tongivande aktörer inom kommunen. Granskningen tjänar som vägledning för de lokala aktörer som vill bidra aktivt till ett bättre lokalt miljöarbete inom bilismområdet.

Kommunala mål

Kommunala mål för trafikens miljöpåverkan innebär inte i sig någon miljöförbättring – det är praktisk handling som räknas och som Gröna Bilister betygsätter. Men vi presenterar ändå de relevanta kommunala målen, eftersom de har betydelse för:

- Medborgare som kan begära att målen uppfylls.
- Miljöengagerade politiker och tjänstemän som kan hänvisa till antagna mål för att driva igenom en miljöriktig trafikpolitik.
- Oppositionspolitiker som kan bevaka att den politiska majoriteten uppfyller avgivna löften och politiskt beslutade åtgärder.
- Journalister som kan kritiskt granska om beslutade mål uppfylls.

Kommunens miljöpolicy anger att ”Miljöfrågorna är en av de viktigaste framtidsfrågorna. Vår tids största utmaning är att tillsammans utveckla ett hållbart samhälle. Borlänge har ett starkt miljöarbete och har även erhållit flera utmärkelser för detta. Vi kan med stolthet konstatera att Borlänge uppfattas, både av kommunens invånare och av omvärlden, som en

”Miljökommun”. Borlängeborna är miljömedvetna. Detta är en av de viktigaste förutsättningarna för att vi ska kunna utveckla det hållbara Borlänge.”¹

Kommunen anger i sitt Agenda 21-dokument att ”Utsläppen av klimatgaser är ett av våra mest svårlösta miljöproblem. Det är långt till målet att på en generation skapa en hållbar trafik- och transportsektor. Det är därför självklart att frågorna prioriteras i verksamheten på Kontoret för hållbar utveckling. Vi är fast beslutna att minska utsläppen av klimatgaser i Borlänge. För att nå målen krävs ett omfattande arbete med attityd- och beteendeförändringar, teknisk utveckling såväl som mod att påbörja och accelerera utvecklingen av fossila bränslen.”²

Miljöprogrammets kapitel ”Hushållning med ändliga resurser” anger att ”Kommunens fordonsbränslestrategi ska följas. Bränslestrategin tar upp hur energiförsörjningen av kommunens transporter ska miljöanpassas. Energiplanen ska behandla dels hur den totala energianvändningen i kommunen kan minska, dels hur övergången till förnyelsebara bränslen kan ske.”³

Borlänge kommun arbetar med sedan våren 2002 med ”Mobility Management” eller Hållbar Trafik. ”Syftet med arbetet har varit att verka för att skapa effektiva, attraktiva, tillgängliga och långsiktigt hållbara transportmöjligheter för alla grupper av resenärer i Borlänge.”⁴ Kommunen anger att ”Målet är att skapa fler attraktiva valmöjligheter och alternativ som kan konkurrera med ensamresor i bil så att antalet onödiga ensamresor i bil minskar - samtidigt som nåbarheten ökar. Det kan handla om tjänster som ersätter resan så som distansarbete men det kan också inbegripa alternativa transporter som kombineras på ett sådant sätt att de gemensamt blir konkurrenskraftiga med bilen så att alla grupper av resenärer, även de som inte kör bil, kan nå målet.”

Borlänge kommuns bilinnehav

Kommunens eget bilinnehav är av stor betydelse för bilismens totala miljöpåverkan i kommunen, bl.a. för att:

- Kommunen kan vara föregångare i inköp av miljöbilar och då stimulera den lokala bilhandeln att ta hem och marknadsföra dessa bilar.
- Kommunen köper tillräckliga volymer bilar för att komma förbi ”hönan och ägget situationen”; privatpersoner kan tvingas avstå från att t.ex. köpa en etanolbil därför att det lokalt saknas tankmöjligheter, men kommunen kan med sina fordon stimulera fram att det etableras sådana tankmöjligheter. Exempelvis har OKQ8 tidigare angett att de när det finns tio etanolbilar på en ort är beredda att erbjuda etanoltank.
- Kommunen serverar normalt sett sina bilar föredömligt, innebärande att det efter ett par år kommer ut miljöbilar i gott skick på andrahandsmarknaden.

¹ Hämtad ur kommunens miljöprogram, antaget av kommunfullmäktige 020425.

² <http://www.borlange.se/kommun/agenda21/index.html>.

³ Hämtad ur kommunens miljöprogram, antaget av kommunfullmäktige 020425.

⁴ <http://www.borlange.se/kommun/agenda21/index.html>.

Borlänge kommun äger och leasar ca 250 personbilar, vilket är relativt mycket för en kommun av Borlänges storlek (Falun har exempelvis knappt 200 personbilar).

Kommunen har nio miljöbilar, vilket ger en miljöbilsandel på fyra procent. Sex av miljöbilarna är av typen flexifuel (Ford Focus FFV, som kan köras på etanol E85), två är elbilar och en är elhybridbil. Borlänge kommun har inte köpt någon etanol-Focus under 2005. Kommunen har två avtal med Ford, med högre inköpspris för Focus FFV jämfört med bensinversionen. Varje avdelning i kommunen får själv välja vilken modell man föredrar, och ges alltså inga incitament att välja det miljövänligare fordonet.

Kommunen har endast en tjänstebil, vilket är positivt ur miljösynpunkt eftersom tjänstebilar är onödigt stora och motorstarka och körs onödigt mycket. Bilen körs av kommunens kommunalråd och är en etanoldriven Ford Focus Flexifuel, vilket givetvis är positivt inte minst som signal till medborgarna.

Upphandlingskrav och utbildning

Genom att ställa miljörelaterade krav när kommunen upphandlar transporter, kan kommunen till en mycket låg kostnad stimulera fram en positiv utveckling. Då t.ex. färdtjänst och skolskjuts vanligen körs av taxibolag, får kraven dessutom effekter på sektorer som kommunen normalt sett inte påverkar. Miljöeffekten blir dessutom stor, eftersom dessa fordon kör väsentligt mer än genomsnittsbilen – en taxibil motsvarar i runda tal tio privatägda bilar vad gäller körsträcka och utsläpp.

Kommunen använder sig av EKV-verktyget vid sin fordonsupphandling, med vissa krav på miljöprestanda (bränsleförbrukning, etc.), men inga krav ställs på att fordonen ska vara av miljöbilstyp, vilket är negativt.

Kommunen ställer också miljökrav vid inköp av exempelvis däck, vilket är positivt.

Borlänge kommun ställer i dagsläget inga krav på miljöbilar vid uppköp av fordonstjänster såsom färdtjänst och skolskjuts. De använder sig av EKV:s miljökrav, vilket bl.a. innebär krav på bränsleförbrukning och motorer av klass Euro-4.

Kommunen anger att den inte har utbildat sin personal i sparsam körning, så kallad Ecodriving. Därmed missar kommunen ett tillfälle att minska såväl miljöbelastningen från anställdas körning, som kommunens egen bränslenota.

Stimulans till medborgarna

Huvuddelen av trafikarbetet genomförs inte av kommunen eller kommunens leverantörer, utan av kommunens medborgare. För att minska denna del av trafikens miljöproblem, är det viktigt att stimulera medborgarna att göra rätt. Det innebär bl.a. att:

- Medborgarna bör stimuleras att köra miljöbil.
- Medborgarna bör stimuleras att tanka förnybara bränslen.
- Medborgarna bör informeras om hur man kör snålt och miljövänligt.

Borlänges grannkommun Falun har infört gratis parkering för miljöbilar, men i Borlänge har detta ännu inte skett. Kommunen stimulerar inte heller privatpersoner att köpa miljöbil genom att delfinansiera merkostnaden vid nybilsinköp.

I Borlänge finns bilpoolen Bilpolarna i Borlänge, med möjlighet för allmänheten att ansluta sig och få tillgång till bil utan att behöva äga bil. I poolen finns i dagsläget två Toyota-fordon, inget av dem miljöbilar.⁵

I Borlänge finns ingen Grön Trafikskola, diplomerad av Gröna Bilister, men allmänheten kan lära sig sparsam och miljöanpassad körning, så kallad Ecodriving på fyra trafikskolor i kommunen.⁶

Borlänge deltar år 2005 i firandet av bilfria dagen 22 september och European Mobility week, med information till medborgarna om hur man kan minska sin miljöpåverkan i trafiken.

Bilförsäljning

För att kommuninvånarna ska kunna ta miljöbilsansvar är det av stor betydelse att det går att köpa miljöbil inom den egna kommunen eller i grannkommunerna – endast få är beredda att åka långa sträckor för att köpa en miljövänligare bil. Där bilarna finns, är det också av stor betydelse att de faktiskt finns inne, kan provköras och finns med i den lokala bilhandelns marknadsföring. På denna punkt har Gröna Bilister funnit mycket stora skillnader mellan olika generalagenters och återförsäljares inställning och motivation.

Fords återförsäljare Bilfocus i Dalarna anger att intresset för etanol/flexifuel-bilar varit ”lite svagt” och menar att det delvis beror på att Borlänge Energi och Vägverket – ”de tror inte på etanol”. Under det första halvåret 2005 har endast en etanoldriven Focus sålts.⁷ Borlänge kommun har inte köpt någon etanol-Focus under 2005, då kommunen har två avtal med Ford, med olika inköpspris för Focus FFV respektive i bensinversion. Varje avdelning i kommunen får själv välja och väljer därmed den billigare bensinmodellen.

Saabs återförsäljare Carlia Bil anger att miljöbilsförsäljningen (Saab 9-5 Biopower) ”går bra”, men vill inte uppge exakt antal sålda fordon ännu. Skatteverket har köpt Saabs etanolbil, liksom många småföretag, men ännu inget taxibolag.⁸

Toyotas återförsäljare anger att den nya versionen av hybridbilen Prius sålt i tioalet exemplar, vilket kraftigt överträffar föregående modell.

Volvo säljer i dagsläget endast gasfordon, men då det saknas tankställe för gas, har inga sådana bilar sålts i Borlänge. I slutet av året kommer etanolversion av S40/V50.

Bränsletillgång

För att miljöbilen som kan tankas på förnybara bränslen ska ge någon faktisk miljövinst, är det givetvis nödvändigt att den inte tankas med bensin eller diesel – etanol- (flexifuel), gas- (bifuel) och RME-fordon erbjuder alla denna möjlighet, med borttappat miljönytta som följd. Kommuner kan aktivt medverka till att tankställen etableras, dels genom att själva

⁵ Läs mer på www.bilpolarna.nu.

⁶ Se <http://skolor.str.se/soklista.asp>.

⁷ Samtal med Kjell Finnman, Bilfocus i Dalarna.

⁸ Samtal med Ulf Lundberg, Carlia Bil.

stå för ett tillräckligt underlag för att något bensinbolag ska erbjuda sig att sälja bränslet (gäller vanligen etanol), dels genom att själv tillverka bränslet (gäller vanligen biogas).

Inom Borlänges kommun finns möjlighet att tanka biobränsle i form av etanol E85 på två ställen; OKQ8 på Odlarevägen och Statoil i Ersboda. Däremot saknas helt möjligheter att tanka biogas/fordonsgas eller RME rapsmetylester. Kommunen framställer tillsammans med Falun biogas vid Fågelmäyra avfallsanläggning, men gasen används i dagsläget inte för fordonsdrift.

Borlänges kommun har, i motsats till Örebro kommun, inga krav på en successivt ökande andel etanol i konventionell bensin och RME (rapsmetylester) i konventionell diesel, trots att detta skulle ge betydande miljöfördelar till ringa kostnad.

Slutsatser och rekommendationer

Borlänge kommuns miljöbilsarbete är underkänt. Kommunen har ingen systematik för att öka andelen miljöbilar i egen regi, ställer inte miljöbilskrav på sina leverantörer och stimulerar inte medborgarna att ta miljöbilsansvar. Kommunen har dock möjlighet att på relativt kort tid kraftigt förbättra arbetet. Borlänge får betyget 3 av maximala 10 för sitt arbete. Bland det som trots allt är positivt i dagsläget märks:

- Kommunens inköp av miljöbilar – fyra procent är alltför lite, men arbetet har påbörjats.
- Antagandet av en fordonsbränslestrategi – även om få tycks känna till den och den inte ens tycks finnas på kommunens webbplats.
- Att kommunen endast har en tjänstebil.
- Att kommunens enda tjänstebil är etanoldriven.
- Den goda tillgången på etanol E85.
- Möjligheten att gå med i en bilpool.

Utifrån granskningen presenteras åtta huvudsakliga rekommendationer till kommunen:

1. Ställ krav på att en viss andel av de fordon som kommunen köper, leasar och hyr ska vara miljöbilar enligt den kommande statliga definitionen (i linje med t.ex. Kristianstads beslut).
2. Ställ krav på att en successivt ökande andel av fordon som används i transporttjänster som kommunen köper ska utföras med fordon drivna med förnybara drivmedel eller hybridteknik (i linje med bl.a. Linköpings kommuns beslut).
3. Inled en lokal satsning på biobränslen för fordonsdrift, t.ex. gällande egen produktion av biogas, med slutna lokala kretslopp. Biogasproduktionen vid Fågelmäyra bör kunna göras tillgänglig också för fordonsdrift.
4. Inrätta en kommunal bilpool med miljöbilar, för resor i tjänsten så att dessa bilar ersätter privata fordon i tjänsten, med betydande miljö- och säkerhetsvinster (i linje med Helsingborg kommuns beslut).

5. Komplettera miljöbilar med krav på en successivt ökande andel etanol i konventionell bensin och RME i konventionell diesel (i linje med Örebro kommuns beslut).
6. Stimulera medborgarna att köpa och köra miljöbil genom att införa gratis parkering för dessa fordon (i linje med Falun).
7. Utbilda de kommunanställda i sparsam körning, s.k. Ecodriving, med prioritet för de som kör mycket i tjänsten (i linje med Värnamo kommuns beslut).
8. Stimulera medborgare att starta en allmän bilpool, i första hand med miljöbilar (som Solna).

Denna rapport är framtagen av Gröna Bilister med finansiellt stöd av Konsumentverket. Rapporten är baserad på enkätsvar från Borlänge kommun, företrätt av Kjell-Olof Matsson, Hållbar utveckling, Borlänge kommun. För ytterligare information, kontakta Mattias Goldmann, mattias.goldmann@gronabilister.se. Se även www.gronabilister.se.